

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrť leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrť leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 13. septembra 1901.

Politični oddelek.

Narodna avtonomija.

I.

Najvažnejša točka slovenskega narodnega programa, glede katere soglašajo vse stranke, samo da se z gotove strani največkrat proti njej greši — glej na pr. Koroške slovenske posojilnice in poskus, jih odtrgati od celjske zveze ter jih priklopiti zvezi nemških posojilnic — je zahteva po narodni avtonomiji, zahteva, naj bodo posamezni narodi samosvoji gospodarji v šoli, v cerkvi, in sploh v svoji domačiji, naj žive po svojih navadah in goje svoj narodni jezik, v centralnem parlamentu pa naj ima vsak narod njegovemu številu in njegovi davčni sili primerno zastopstvo.

Ko se je prvič precizirala ta zahteva, se jej je vse posmehovalo, dasi bi se ž njo hipoma naredil konec vsem narodnostnim bojem v državi. A danes je ta misel na potu do zmage. Izrekli so se zanjo najrazumnejši politiki raznih strank, fevdalci in klerikalci, kakor liberalci in socialni demokratje raznih narodnosti in kar je še važnejše, začelo se je tod in tam tudi resno delati na nje izvršitev.

Zagovorniki „nerazdeljivosti kraljestev in dežel“, vitezi „političnih individualitet“ zamorejo sicer dobiti še marsikako bitko, ali že v tem, da se boj ne vodi več v znamenju centralizma in federalizma, vidimo znaten napredek. Ko bi bil pred nekaj leti mogel misliti, da doživimo v letu 1901 dva, v vseh detajlih popolnoma izgotovljena načrta sloneča, na principu narodne avtonomije? Res, da so nemški radikalci s pomočjo tirolskega namestnika grofa Merweldta pokopali Grabmayerjev načrt na razdelitev Tirolske, res je tudi, da načrta, ki sta ju izdelala nemški poslanec baron d' Elwert in češki poslanec dr. Stransky za delitev Moravske nimata dosti upanja, da bi bila v bližnji prihodnosti sprejeta, a nobeden teh

načrtov ne izgine več s površja, in sicer za to ne, ker so ti načrti izraz živega stremjenja po narodni neodvisnosti. To stremjenje se da dušiti in zadrževati, dokler je ljudstvo slabo, nezavedno in malo omikano, ali uničiti se ne da, ker izvira iz pravice ljudstva do narodne samostojnosti.

Pravi se navadno, da moč je pravica. Pa tudi v pravici tiči velika moč, dasi doseže vsak narod le toliko pravice, kolikor ima moči. Tirolski Italijani dosežejo gotovo svojo avtonomijo, ako bodo imeli toliko moči, da razbijejo deželni zbor, ki jim krati njih pravico, česar v sedanjih razmerah ne zamorejo doseči drugače kakor z obstrukcijo. Poskusili so s tem sredstvom in že začetek opravičuje njih upanje na ugoden uspeh.

Zahtevanje po narodni avtonomiji izvira iz velike misli, da mora biti vsaka država urejena tako, kakor je primerno ljudski koristi, ne pa kakor se zdi kakemu oblastnemu državniku. Država ni nikak abstrakten pojem, ampak družega nič, kakor skupnost sil vseh njenih prebivalcev, in ima nalogo, braniti in varovati pravice in interese njenih prebivalcev. Država, ki tega ne more ali neče storiti, je izgubila pravni naslov do eksistence. V naši državi se je doslej z vsemi silami delalo na to, da so se slovanski narodi, torej večina prebivalstva, zadrževali v kulturnem in gospodarskem razvoju in da so se njih narodne pravice kolikor je le bilo mogoče prikrajševale, dasi tega korist države absolutno ni zahtevala, dasi je to naravnost proti koristi države. Res, da napredovanje v narodnem oziru provzroča konflikte in boje med starejšimi in mlajšimi narodi. To je neizogibno, ker so starejši narodi v posesti gotovih predprav. Ti konflikti in boji so ravno dokaz, da je v mehanizmu države nekaj napačnega. In kaj je napačnega? Te iz starodavnih časov preostale „politične individualitete“, ki ne odgovarjajo več sodobnim razmeram in ne odgovarjajo več razvoju, kateri so narodi dosegli, ker je v njih izraženo in uteleseno krivično načelo, da je jeden narod poklican gospodovati, drugi pa tlačani. Politične individualitete

so v nasprotju z živimi interesi vseh narodov, če tudi jih gotove klike zagovarjajo in branijo, ker z njih pomočjo vzdržujejo krivico, ker z njih pomočjo tlačijo drugi narod in teptajo pravo.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Ministrski predsednik dr. Körber ima veliko skrbi, kako pojde na jesen v poslanski zbornici. V taktičnem oziru se drži načela, pustiti vse na strani, kar bi zamoglo parlament razburiti. Narodnostne stvari, politična in cerkvena vprašanja naj se potisnejo v ozadje in parlament naj se, dokler ne pridejo na vrsto budget in nagodbene predloge, bavi z vsakovrstnimi, raznim strankam jako simpatičnimi predlogi in reformami. To je Körberjev načrt in njegovi oficijozni menijo, da se obnese, dasi pravijo Čehi, da o nagodbi ni govora, dokler se ne reši jezikovno vprašanje na Češkem.

Zunanja politika. — Minister zunanjih del grof Goluchowski jo je korenito zavozil. Štiri leta si je pustil kaditi, da je glede kočljivega balkanskega vprašanja dosegel popolno porazumljenje z Rusijo, vsled česar ga je vse občudovalo, sedaj pa se je izkazalo, da je bilo vse sama „farbarija“, kar se je o tem porazumljenju govorilo in pisalo. Grof Goluchowski je zašel v velike stiske. Da bi svojo tako hitro otemnelo državniško slavo nekoliko polakiral, se zdaj silno peha, da bi ruski minister zunanjih del. grof Lamsdorff po sestankih v Gdansk in Compiègneu vsaj na črno kavo prišel na Dunaj. Zajedno tudi naznanja, da ga v oktobru obiščeta Bülow in Prinetti, pa vse to ne bo dosti pomagalo.

Deželnozborske volitve v Gališki. — V kmetskih občinah so dosegli konservativci velikansko zmago. Kakih sredstev so se posluževali, je znana stvar. Ker imajo konservativci tudi veleposestvo v rokah, imeli bodo v novem deželnem zboru tričetrtinsko večino, in bodo lahko počenjali, kar bodo hoteli. Neodvisno kmetsko stranko poljsko so konservativci pri tej volitvi ubili in ravno tako pomedli vse tiste Maloruse, ki so v zadnjem deželnem zboru uprizorili abstinenco.

Katoliški shod v Olomucu in ondotui protestni shod. — V nedeljo je bil v Olomucu katoliški shod, zajedno pa so vse nemške stranke priredile protestni shod. Oba shoda sta bila številno obiskana. Uspeh katoliškega shoda je bil ta, da se je začelo mej posvetno inteligenco mogočno protiklerikalno gibanje. Nam se zdi, da ni prav dobro znamenje, da se je na protestnem shodu tako viharno ni iz več tisoč grl klicalo: „Proč od Rima“!

Nemci med seboj. — Mej nemškimi radikali in mej takozvano nemško ljudsko stranko je prišlo do ostrega konflikta. Nemška ljudska stranka zahteva, da se mora Češka razdeliti, nemški radikali pa so proti temu, češ, če se uvede nemški državni jezik, so temu zagotovljene tolike prepravice, da ni treba razdelitve Češke. Če bi se Češka razdelila, bi se s tem onemogočilo uvedenje nemškega državnega jezika. Ta principijelni konflikt se je vsled agitacij za deželnozborske volitve na Češkem jako poostiril. Schönerer je na shodu v Solnogradu nemško ljudsko stranko imenoval stranko spekulantov. Profesor Kaiser je na to ostro odgovoril, pa dobil od Schönererja novih psokov.

Hrvatska. — Zdaj so na Hrvatskem na dnevnem redu velike manifestacije, v katerih se viharno protestuje proti postopanju italijanske vlade v zadevi zavoda sv. Jeronima.

Nemčija. — Te dni je nagloma umrl dolgoletni nemški finančni minister Miquel. Mož je bil ženijalen politik, sicer pa ne poseben značaj.

Vojna v južni Afriki. — Čim bolj se bliža 15. t. m., ko stopi v veljavo Kitchenerjeva proklamacija, s toliko večjo napetostjo se pričakujejo vesti iz južne Afrike. Angleži so

menda v velikem strahu, kajti sedaj pošiljajo že burske žene nagovarjat Bure, nai se udajo. Buri se pomikajo čedalje bolj proti jugu in so sedaj samo še nekaj milj od Kapstadta. Gradé si baje utrdbe ter so popolni gospodje na vzhodnem delu Kaplandije, zlasti ker se jim pridružuje vedno več Holandcev. Res, da se tu in tam Angležem posreči, doseči kak uspeh, ali ti uspehi so le majhnega pomena za končni izid. Ako Angleži s svojo proklamacijo dne 15. t. m. ne dosežejo, da se Buri udajo, kar je pa izključeno, potem so afriško igro izgubili.

Amerika. — Na prezidenta Združenih držav ameriških Mac Kinleya se je zgodil te dni v Buffalu atentat. Ko je Mac Kinley obiskal panamerikansko razstavo, približal se mu je neki gospod in dvakrat nanj ustrelil. Mac Kinley je bil zadet v prsa in v trebuh. Kroglja mu je šla v želodec. Zdravniki so prezidenta takoj operirali in upajo, da mu rešijo življenje. Napadalec, ki je bil takoj aretiran, je priznal, da je anarhist. Zove se Czongosz in je rodod Poljak. Prezident William Mac Kinley, ki ima velike zasluge za razvoj industrije in trgovine in ki je Zjedinjene države tudi politično znamenito povzdignil, je sedaj 57 let star. Atentat na Mac Kinleya bo za anarhiste usoden in to je prav, kajti v tem je ves sves jedin, da so Američani puščali anarhistom preveč svobode.

Revizija zadrug.

Zakon o obligatorčni reviziji pridobitnih in gospodarskih zadrug.
(Dalje).

K posameznim točkam le-te postave bilo bi pripomniti še to le:

§ 1. Posebna določba, da je treba pri reviziji tudi preiskovati, ali so se držale postavne ali statutarične določbe, naj nikakor ne izključuje, da bi revizor pregledal tudi te zadržne principe, ki sicer niso kodificirani, vendar pa se ravna po njih v praksi, in preiskal, da-li je uprava zadruge odgovarjala namenom in principom.

§ 2. Po premenah na referentovem načrtu postave naj se izrazi, da ima zveza, odgovarjajoča zahtevam te postave že do tega pravico, postaviti revizorja, da torej ne more biti odvisno od oblasti, ali se naj ta pravica podeli ali ne.

Ozirati bi se moralo tembolj na ta koncem stavljeni predlog, ker potrebuje tvoritev zveze že sama oblastvenega odobrenja, oziroma registrovanja, kakor se pač tvori zveze, ali po društvenem zakonu ali zadržnem.

§ 3. Ako se tudi zdi z ozirom na velike stroške pri proizvodbi revizije, da bi bilo najbolj želeli velikih zvez, vendar se je morala izreči z ozirom na resnične odnošaje tudi dopustitev manjših zvez, za katere bodo tvorile vez navadno iste gospodarske naloge in isti jezik.

Ali je zvezi vkljub malemu številu v njej združenih zadrug (društev) možno, izpolnjevati dolžnost revizije, mora se preiskati pri uradnem potrjenju njenih pravil.

§ 5. Odvzete pravice postaviti revizorja na podlagi slučaja, omenjenega v opombi k 3. točki, leži v interesu stvari in tvori potreben korelat k pravnemu pripoznanju, omenjenemu v točki 2.